

Ένας Λιβορνέζος working class συγγραφέας στα Γιάννενα | Το Περιοδικό Βαβυλωνία στο ίδιο τραπέζι με τον Αλμπέρτο Πруνέτι για τον Αμίαντο και τα 108 μέτρα

του Βασίλη Καραπάνου

Σήμερα εν έτει 2021, στην πραγματικότητα όμως εδώ και αρκετές δεκαετίες, μιλάμε για μετανεωτερικότητα, για τη ρευστοποίηση των υποκειμένων αλλά και της αντίληψης περί των πραγμάτων. Μιλάμε για προσωποποίηση και εξατομίκευση, στα όρια της πλήρους αποδόμησης του κοινωνικού, μιλάμε για διάψευση των μεγάλων αφηγήσεων και βεβαιιοτήτων, μιλάμε ίσως και για μια σχετικοποίηση των όρων ύπαρξης και των όρων συγκρότησης των κοινωνιών μας. Σε αδρές γραμμές και χωρίς φυσικά να μπορεί να εξαντληθεί το ζήτημα εντός του παρόντος σημειώματος, αυτή είναι η μεταμοντέρνα αφήγηση που διαπερνά κάθετα τον δυτικό κόσμο, τουλάχιστον, που φιλοδοξεί να αποκαθηλώσει κάθε συλλογική αντίληψη –έξω από αυτήν– για την κοινωνική συγκρότηση, την πάλη μεταξύ καταπιεστών και καταπιεζόμενων κι ένα κάπως αυστηρό πλαίσιο που απαιτεί από τον άνθρωπο ευθύνη, προσπάθεια, συνεισφορά. Άτομα εναντίον Κοινωνίας είναι το μότο• ένα άνευρο, άοσμο και αδιάφορο σύμπλεγμα οντοτήτων με διευρυμένες καταναλωτικές συνήθειες, που εργάζεται ελαστικά, ζει ελαστικά, αγχώνεται πολύ και παθιάζεται λίγο.

Και όλα τα παραπάνω είναι μια εικόνα που δεν περιγράφει ο Αλμπέρτο Πрунέτι στα βιβλία του, ή για την ακρίβεια είναι μία εικόνα που διαπερνά ως αρνητική αντανάκλαση τις ιστορίες του• ιστορίες ανθρώπων που παθιάζονται, ζουν, συνεισφέρουν και

κυρίως αντικατοπτρίζουν τις πτυχές μίας ζωής που διαπνέεται από το αίσθημα του συνανήκειν.

Ένας πολύ κεντρικός άξονας των βιβλίων του συγγραφέα είναι η έννοια Κεφάλαιο, είτε αφορά τις παραγωγικές σχέσεις είτε την παλιά βιομηχανική εργατική τάξη είτε τον σύγχρονο πρεκάριο, επισφαλώς και ανασφαλώς εργαζόμενο· το Κεφάλαιο ως σχέση που διαπερνά συνολικά τη ζωή και με το οποίο καθημερινά βρίσκονται αντιμέτωποι οι ήρωες της εργατικής τάξης, ο καθημερινός απλός κόσμος που δέχεται και την περισσότερη βία των ακραίων ανισοτήτων.

Ο συγγραφέας περιγράφει διεξοδικά αυτή τη συνθήκη, ένα τόλμημα δύσκολο καθότι δένει την αφήγηση των πρωταγωνιστών του με τη σχέση Κεφάλαιο, με ιστορικές αναφορές που ξεκινούν από τη ραγδαία οικονομική μεγέθυνση των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων και φτάνουν μέχρι την αποβιομηχάνιση της Ευρώπης και τη μετατροπή –ειδικά των χωρών του Νότου– σε μονοποικιλιακές ζώνες παραγωγής υπηρεσιών (κυρίως τουριστικού ενδιαφέροντος).

Τα βιβλία του ισορροπούν εξαιρετικά αφενός ανάμεσα στο χιούμορ και το ευτράπελο της ζωής των απλών ανθρώπων κι αφετέρου στη μοναξιά και τον θάνατο που προκαλεί ο Καπιταλισμός. Ο συγγραφέας, όμως, δεν είναι ένας κυνικός αφηγητής της έρημης και κενής περιεχομένου ζωής. Δεν λέει έτσι απλά «η ζωή είναι σκατά», δεν περιγράφει την αρνητική διάσταση αυτής της πραγματικότητας που ζει με ωμό ρεαλισμό, κάνοντάς την να φαντάζει ως τη μόνη θετική που μπορεί να υπάρξει τελικά. Αντίθετα, δίνει διέξοδο στη συλλογική οργάνωση, τον ενδιαφέρει η ταξική αλληλεγγύη, η συγκρότηση των λαϊκών ανθρώπων, τα ήθη, τα έθιμα, η παράδοσή τους. Αποζητά την ανατροπή των σημερινών συνθηκών, βρίσκει στα ιδεώδη των ανθρώπων που ακόμα αντιστέκονται την –άλλοτε συνειδητή κι άλλοτε όχι– ύπαρξη το πρόπλασμα μίας άλλης κοινωνίας δικαιοσύνης, ισότητας και αλληλεγγύης.

Στα 108 μέτρα, βιβλίο που εκδόθηκε το Δεκέμβρη του 2020 από τις εκδόσεις Απρόβλεπτες, «το οπισθόφυλλο μας το ξεκαθαρίζει.

Δεν έχουμε να κάνουμε με ακόμα μία brain drain ιστορία, αλλά με την ιστορία ενός τσούρμου σύγχρονων επισφαλώς εργαζόμενων, συχνά ανασφάλιστων και φυσικά υποαμειβόμενων, από όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη, με πτυχία ή χωρίς, που βρέθηκαν στην σύγχρονη Αγγλία να δουλεύουν σε μικροσκοπικές κουζίνες, σε καμπινέδες σε mall, σε ψευδοϊταλικά εστιατόρια.

Και δεν είναι brain drain η ιστορία, διότι ο συγγραφέας δεν «κλαίει» γοερά γιατί το εξωτερικό μας παίρνει τα καλύτερα μυαλά, τους επιστήμονές μας, τους μελλοντικούς ηγέτες μας. Δεν τρέφει αυταπάτες, ούτε ζητάει ελεημοσύνη. Ο ίδιος, μιλώντας στο πρώτο πρόσωπο, διηγείται την ιστορία του. Γιος εργατικής οικογένειας του Πιομπίνο, μίας πόλης στην επαρχία του Λιβόρνο στην Τοσκάνη της Ιταλίας, που φημιζόταν για τη χαλυβουργία της και τους μεταλλεργάτες της, αποφασίζει να δοκιμάσει την τύχη του στην Αγγλία, αφού σπούδασε στην Ιταλία, διαταράσσοντας έτσι την σχεδόν νομοτελειακή κατάληξη όλων των εργατόπαιδων της περιοχής του που γίνονται εργάτες.

Οπλισμένος με μπόλικη εργατική περηφάνια, αξιοπρέπεια και τον δεκάλογο της εργατικής αλληλεγγύης «Δεν γλείφουμε το αφεντικό, δεν ρουφιανεύουμε, όταν σε χαιρετάει κυριλές πήγαινε τοίχο-τοίχο κλπ», πάει στην γηραιά αλβιώνα, την περήφανη γη των βασιλιάδων, των αριστοκρατών και της Μάργκαρετ θάτσερ, της σιδηράς κυρίας, για να συναντήσει την αδιαφορία, τις πόρτες κλειστές, τον ρατσισμό και μία κοινωνία υπό εξαφάνιση, η οποία έχει υποστεί δεκαετίες νεοφιλελεύθερου πειραματισμού και κατάρρευσης του κοινωνικού ιστού. Συναντάει, όμως κι ένα απίθανο τσούρμο παλαβών σύγχρονων working class heroes, με τους οποίους θα δουλέψει σε διάφορες απίθανες δουλειές, αυτές που κάνουν όσοι συμπληρώνουν εισόδημα, όσοι είναι μετανάστες και δεν έχουν επιλογές ή όσοι απλά απαρτίζουν την λεγόμενη underclass, η οποία πηγαίνει από επίδομα σε επίδομα και από κωλοδουλειά σε κωλοδουλειά.

Την αλληλεγγύη και την ανθρωπιά την συναντάει σε αυτό το τσούρμο, το οποίο δεν ρουφιανεύει, αλλά σπάει πλάκα με την σκατένια συμπεριφορά των αφεντικών, δεν μπορεί όμως και να

οργανωθεί, να αντισταθεί στις αυθαιρεσίες τους. Απλά μαζεύει τα μπογαλάκια του και πάει παρακάτω.

Ο συγγραφέας, δένει με μαεστρία, γρήγορο ρυθμό και φοβερό χιούμορ αυτήν την ιστορία. Διαπερνά την σύγχρονη οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της Ευρώπης με απaráμιλλη δεξιοτεχνία, θίγοντας θέματα δύσκολα και απαιτητικά, όπως η αποβιομηχανοποίηση, ο νεοφιλελευθερισμός, η ανεργία, η επισφάλεια, η έλλειψη σοβαρής και δίκαιης παραγωγικής συγκρότησης. Όμως, τα καταφέρνει γιατί μιλάει με τη σιγουριά αυτού που τα έχει βιώσει όλα στο πετσί του, με την τρυφερότητα που αναλογεί στους ανθρώπους της τάξης του, αλλά και με την αυστηρότητα που αναλογεί στην ανάλωση της υπερκινητικότητάς τους στο ξύλο, το αλκοόλ και την μικροπαραβατικότητα.

108 μέτρα είναι οι σιδηροτροχιές, οι ράγες των σιδηροδρόμων που έφτιαχναν οι βιομηχανίες της ιδιαίτερης πατρίδας του. 3 μέτρα μεγαλύτερες από το μήκος του Ολντ Τράφορντ, λέει. Συμβολίζουν την εργατική περηφάνια και το μεράκι της δουλειάς, την γενιά του πατέρα του και των προγόνων του που έφαγαν τα λυσσακά τους για μια καλύτερη και αξιοπρεπή ζωή μέσα στις γιγάντιες – και επιβλαβείς – βιομηχανίες, φτιάχνοντας μεταξύ άλλων τις ράγες, πάνω στις οποίες μια μέρα θα ταξίδευαν τα παιδιά τους. Συμβολίζουν τη φυγή ή και την επιστροφή, αφού τις κοιτάς από όποια μεριά θέλεις, των ανθρώπων εκείνων όπως αυτός, που αναζήτησαν μία καλύτερη μοίρα, που ονειρεύτηκαν μία ζωή άξια να βιωθεί και σκόνταψαν πάνω στο μακάβριο, δύσοσμο και άπληστο τέρας του Κεφαλαίου ή όπως θα έλεγε και ο Τζιμάκος «...στις ράγες και στις φλέβες μου το στρίγκλισμα των φρένων».

Το βιβλίο πρέπει να διαβαστεί οπωσδήποτε. Μπόνους το πολύ κουλ εξώφυλλο, το μείγμα ιταλικού και βρετανικού χιούμορ του συγγραφέα, οι πολύ ενδιαφέρουσες περιγραφές της δικής του Ιταλίας, οι άπειρες αναφορές στο ποδόσφαιρο, το παλιό το ορθόδοξο το ερασιτεχνικό, οι επίσης άπειρες αναφορές σε λογοτεχνία και μουσική, στοιχεία που κάνουν τα «108 μέτρα», μία απόλαυση χωρίς τελειωμό...»

Ο «Αμίαντος», το πρώτο χρονολογικά βιβλίο του συγγραφέα, που εκδόθηκε το Σεπτέμβριο του 2021 από τις εκδόσεις *Ακυβέρνητες Πολιτείες*, θίγει παρόμοια θέματα. Πολλά στοιχεία των παραπάνω (στα 108 μέτρα) περιγραφών μοιάζουν. Όμως, ο Αμίαντος περισσότερο από τα 108 μέτρα επιδίδεται και σε μία συστηματική και βίαιη αφύπνιση όσων τον διαβάζουν. Ο Αμίαντος δεν είναι μυθιστόρημα με τη στενή έννοια. Είναι βιογραφία, χρονογράφημα, ίσως και ευσύνοπτη ιστορία των εργατών και εργατριών της περιοχής της Ιταλίας από την οποία κατάγεται ο Πруνέτι.

Είναι, επίσης, η τρυφερή ιστορία ενός γιου που παρατηρεί και ανασυνθέτει τον πατέρα του, τις from father to son στιγμές τους. Είναι μία ιστορία γραμμένη άλλοτε με τα μάτια ενός παιδιού, που θαυμάζει τον μπαμπά του και οι ήρωές του είναι εργάτες, και άλλοτε ενός ανθρώπου που με την κριτική σκέψη και τη διαύγεια μίας μεγαλύτερης ηλικίας ανασυνθέτει και ανατέμνει την εργατική ζωή στα μέρη του και όλα εκείνα τα στοιχεία που διαμόρφωσαν και το δικό του χαρακτήρα. Αυτή η εναλλαγή των αναμνήσεων και των σκέψεων είναι ένα πολύ δύσκολο μείγμα, το οποίο επιτυγχάνει ο συγγραφέας υπέροχα.

Ο Αμίαντος είναι και ένα παρατηρητήριο εργοδοτικών αυθαιρεσιών και καπιταλιστικών εγκλημάτων. Τα τεκμήρια που καταγράφονται αφορούν ονόματα ισχυρών παικτών της ιταλικής βιομηχανίας. Αν θέλετε να μάθετε τον δολοφόνο, μην ψάχνετε ανάμεσα στους προσκεκλημένους της δεξίωσης• ο δολοφόνος των εργατών βρίσκεται στατικός, αιώνιος και απειλητικός στο κοντινότερο εργοτάξιο ξερνώντας ουσίες που διαλύονται αργά, βασανιστικά και κάπως ανεπαίσθητα μέσα στα εργατικά σώματα.

Το βιβλίο περιγράφει με συναισθηματική ένταση τη ζωή του συγγραφέα, πάντοτε σε σχέση με αυτήν του πατέρα του και των άλλων εργατών που έζησαν την ίδια περίοδο. Δεν είναι, όμως, ρομάντζο, δεν λέει «κάθε πέρσι και καλύτερα». Για τον απλούστατο λόγο ότι ο συγγραφέας δεν χάνει ποτέ τον στόχο του. Το Κεφάλαιο και ο Καπιταλισμός σκοτώνουν, διαλύουν και τσακίζουν τα κόκαλα των υποτελών και ρυπαίνουν πόλεις και υδροφόρο ορίζοντα, θυμίζοντας τον *εφιάλτη της Περσεφόνης* του

Μάνου Χατζιδάκι. Κανέναν ρομαντισμό ή νοσταλγία, λοιπόν. Αντίθετα, συναισθηματισμός και τρυφερότητα, σεβασμός και χρονική ανασύνθεση των πεπραγμένων των δικών του ανθρώπων, αυτών που τον έκαναν αυτό που είναι σήμερα.

Το βιβλίο αυτό, όπως και τα 108 μέτρα βέβαια, είναι ένα βιβλίο που εκ πρώτης όψεως φαίνεται προσωπικό• αφήγηση για ένα υποκείμενο και τη ζωή του. Κι όμως, ο συγγραφέας αφηγείται την ιστορία της εργατικής ιστορίας της περιοχής του. Μιλάει με πλήρη συνείδηση πως ό,τι γράφει δεν αφορά μόνο τον ίδιο και την οικογένειά του, αλλά ένα ολόκληρο εργατικό σύμπαν. Για τη μετάλλαξη μίας τάξης και τα βάσανά της μέσα στο πέρασμα των δεκαετιών και των αιώνων• για τη λαϊκή της κουλτούρα και τους συλλογικούς της μύθους.

Η πραγματικότητα των ιστοριών του Προυνέτι και των ανθρώπων του έρχεται σε πλήρη ρήξη με τη σύγχρονη κοινωνία του μη νοήματος και της έλλειψης ουσίας. Απαιτεί αποκατάσταση, κριτική σκέψη, αναγνώριση της ιστορίας των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που τη διέτρεξαν, αλλά και το ξεπέρασμά της, την ανατροπή της. Δεν αυτοπαγιδεύεται και δεν μεμψιμοιρεί. Ψάχνει, αφουγκράζεται με οργή, πάθος και σφιγμένα δόντια τους τρόπους και τους όρους για να πάρουμε *Εμείς* σήμερα-αύριο τη ζωή στα χέρια μας, για τους νεκρούς μας, για όσους και όσες βασανίστηκαν στα κάτεργα της μισθωτής σκλαβιάς. Για ένα *Εμείς* συλλογικό απέναντι σε ένα *Εγώ* κενό, κούφιο και σε πλήρη αποσύνθεση.